

Članak Marcela Caye, Zaštita vitalnih dokumenata Sjeverne Amerike i planiranje prevencije opasnosti u arhivima (*La protection des documents essentiels à la Nord-Américaine et la planification de mesures d'urgence pour les archives*) upućuje ne samo na važnost čuvanja vitalnih dokumenata i kopiranje istih, s obzirom da se radi o 1–2 % svih dokumenata nastalih u pojedinih stvaratelja, već i na odgovornu funkciju arhivista u zaštiti arhivskog gradiva, koje ne mora nužno kolidirati s dokumentima prepoznatima kao vitalni.

Članak Arne Fryksena, "Arhivsko gradivo za tisućljeće" – strategija informiranja budućih društava o odlagalištima nuklearnog otpada (*"Archives for Millennia" – A Strategy to Inform Future Societies About Nuclear Waste Repositories*) informira nas o skandinavskom projektu, koji na temelju stradavanja gradiva u prošlosti, primjerima i iskustvima Vatikana i Njemačke, izvodi zaključke o metodologiji čuvanja podataka o odlagalištima nuklearnog otpada – čije raspadanje traje i čitavo tisućljeće – te se smatra najsigurnijim podatke o tome čuvati na više načina, kopiranjem na više medija, te disperzijom na regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, prenošenjem putem usmene predaje, a i označavanjem samih odlagališta u krajoliku.

Članak Elisabeth K. Berry, Važnost zakonodavstva u sprječavanju uništavanja arhivskog gradiva: Slučaj Ujedinjenog Kraljevstva (*The Importance of Legislation in Preventing the Destruction of Archives: The Case of the United Kingdom*) upućuje na potrebu reforme arhivskog zakonodavstva, budući da se rad arhivske službe Ujedinjenog Kraljevstva zasniva na većem broju propisa, koji, međutim, pokazuju i značajne propuste, jer je njima obuhvaćeno gradivo središnje državne uprave, dok ostale institucije nacionalnog značaja nisu obuhvaćene, već su takve akvizicije stečene posebnim zalaganjima službe. Slično je i na lokalnoj razini gdje također postoji više propisa, ali i tu je bilo slučajeva kada je gradivo upravnih (ukinutih) i ostalih institucija, te privatnih osoba ostajalo bez arhivskog nadzora.

Članak Helen Forde, Strategije preživljavanja (*Strategies for Survival*) daje još jedanput pregled svih čimbenika koji utječu na uspješnost (o)čuvanja gradiva – sredstava tj. planskog odabiranja u masovnoj produkciji dokumenata, standarda (od papira do zgrada), pažljivo razrađenog utroška financija; različitih mogućnosti sprječavanja katastrofa, kopiranja, masovnih i individualnih metoda zaštite; te važnosti uočavanja prioriteta u planiranju zaštite.

Rajka Bućin

DER ARCHIVAR, god. 50, br. 4, Düsseldorf 1997; god. 51, br. 1, Düsseldorf 1998.

Časopis *Der Archivar* u izdanju Glavnog državnog arhiva države Nordrhein-Westfalen izlazi četiri puta godišnje u standardnom formatu. Koristeći prepozna-

tljivu koncepciju s izdvojenim cjelinama članaka, pregleda zakonskih odredbi i provedbenih propisa u Saveznoj Republici Njemačkoj, izvještaja sa stručnih skupova, prikaza novih izdanja stručne literature i dr., na oko stotinjak stranica teksta obrađuje teme kojima nastoji obuhvatiti neka od tradicionalnih pitanja s područja arhivistike, odnosno pratiti suvremena kretanja u toj znanosti, koja u većem dijelu arhivističkog svijeta jesu ili će tek biti predmetom razmatranja.

U predstavljanju dva broja časopisa (br. 4 iz 1997. i br. 1 iz 1998. godine), na početku ćemo kroz tematske cjeline dati pregled članaka, nastojeći pritom obratiti pozornost na one, koji bi svoj odraz mogli naći u aktualnom trenutku hrvatske arhivistike.

Prvu takvu cjelinu čini sklop članaka koji govore o značenju arhiva za društvo i utjecaju društvenih promjena na arhivsku službu i njene ciljeve. Tako je u prvom članku br. 4 iz 1997. godine, u okviru spomenute teme, predstavljen prijevod Preporuke Vijeća za kulturnu suradnju pri Vijeću Evrope. Svrha je naglastiti povezanost arhiva i društvenog uređenja u kojem oni djeluju, u prilog čemu govori primjer djelovanja arhivske službe u okviru totalitarnih evropskih sustava. U sklopu nastalih društvenih promjena njihovim raspadom, započinje proces izgradnje demokratskih društava u Evropi, pri čemu dostupnost informacija i otvaranje arhiva, kao jedan od preduvjeta demokratizacije, daje arhivima u tom procesu značajnu ulogu. Za ostvarenje tih preduvjeta nužna je suradnja arhiva istočno- i zapadnoevropskih zemalja. Vijeće Evrope u tom smislu organizira međunarodne konferencije, od kojih se u članku posebno spominje ona održana u Strasbourgu 1997. godine, na kojoj je pored postavljanja demokratskih normi za upravu arhivskim gradivom, utvrđena i probna lista za ispit demokratske kvalitete arhivske politike i prakse.

O istoj temi govori i Roland Müller (br. 1/1998, str. 31–47) u članku pod naslovom "Osiguranje informacija kao temeljni princip demokratskih upravnih procesa". Nastojeći upozoriti na nedostatak praktičnih rješenja kao odgovora na zahtjeve društveno-političkog razvoja posljednjih godina, autor izlaz vidi u definiciji funkcija arhiva u modernom društvu prema formulaciji R. Groša. Na temelju te definicije autor se kreće u razmatranjima od predaje gradiva arhivima, definiranja uvjeta koji će poslužiti kao ispit primjene demokratskih normi u području uprave, do naglašavanja činjenice kako bez korištenja informacija, odnosno zadovoljavanja kriterija dostupnosti, kao jednog od osnovnih preduvjeta demokratizacije, bez obzira na osiguranje predaje pod uvjetima koji zadovoljavaju suvremene demokratske norme, ranije spomenuti zahtjevi nisu u potpunosti ispunjeni.

Kompleks članaka koji se bave pitanjima procesa informatizacije arhiva, odnosno primjenom suvremene kompjutorske tehnologije u razmjeni informacija, čini narednu tematsku cjelinu. Prvi takav članak pod naslovom "Strategija informatizacije u arhivima – procesi planiranja i odlučivanja" predstavlja Osnovu Odbora za

automatizaciju ICA-e (*ICA – Committee on Archival Automation*). Osnova je prije svega namijenjena arhivistima koji rade u središnjim i velikim institucijama, ali daje vrijedna saznanja i za druge. U uvodnom dijelu naglašava se važnost poznavanja zahtjeva i potreba svake institucije koja planira uvođenje informacijskih sustava, kao i potreba prilagođavanja procesa planiranja i donošenja odluka o informatizaciji. Pored toga, važno je utvrditi pravni status ustanove, a ovisno o tome da li ona djeluje samostalno ili u okviru većih kulturnih organizacija, odluke o informatizaciji će biti različito definirane. Najveći dio teksta odnosi se na opis procesa planiranja (7 procesa), kao preduvjeta za donošenje odluka o informatizaciji, relativno detaljno opisanih s obzirom na opseg članka. Njihovom teoretskom i praktičnom primjenom, svaki arhiv dobiva solidan okvir za donošenje odluke o informatizaciji.

Primjena suvremene informacijske tehnologije u komunikaciji, bila je središnjom temom 68. njemačkog dana arhiva, održanog od 23. do 26. rujna 1997. godine u Ulmu. Izvještaj o kongresu, nakon uvodnog dijela, daje pregled najvažnijih pitanja obuhvaćenih na održanim radnim sastancima. Na prvom od spomenutih sastanaka, raspravljalo se o mogućnostima i ograničenjima Interneta, primjena kojeg bilježi osjetni rast u svijetu, kao i o ulozi arhiva u mreži informacijskih sustava. Istaknute su prednosti i poboljšanja koja ovakav oblik prijenosa informacija donosi, od jednostavnog korištenja informacija, bez promjene mjesta i gubitka vremena, do ubrzanog pristupa informacijama, vremenskog i prostornog povezivanja te znatnog smanjenja troškova. Pri tome se naglašava značenje takvog oblika komunikacije za arhive, kao posjednike baza podataka. Predstavljen je i on-line projekt s ABD područja, koji kao primjer iz prakse može poslužiti kao pomoć u orijentaciji, budući da većina arhiva, pri čemu ni oni u Hrvatskoj dakako nisu izuzeti, ovakav oblik prijenosa informacija planira uvesti u budućnosti. Rad u sekcijama, forma rada prepoznatljiva za nekoliko posljednjih sličnih kongresa njemačkih arhivista, odnosio se uglavnom na obradu tema koje su neposredno vezane uz vodeću ("Komunikacija i Internet", "Zaštita digitalnih nosilaca podataka" i dr.). Na kraju je predstavljen rad stručnih grupa, okupljenih po principu karaktera arhiva.

Kako uspješno provesti rekonstrukciju digitalnih nosilaca podataka, na praktičnom primjeru pokazuje Michael Wettengel u članku pod naslovom "Rekonstrukcija digitalnih nosilaca podataka iz DDR-a. K ponovnom ujedinjenju". Kao rezultat njemačkog ujedinjenja arhivisti u Njemačkoj našli su se suočeni s problemom preuzimanja gradiva ukinutih središnjih organa DDR-a, kao i njihovom pohranom, te otvaranjem mogućnosti za njihovo slobodno korištenje, pri čemu je najveći izazov za njih svakako predstavljalo preuzimanje i arhiviranje strojno čitljivih nosilaca podataka. Autor na početku daje prikaz prakse čuvanja i obrade nekonvencionalnih nosilaca podataka u DDR-u, koju je bilo nužno upoznati, kako bi se preuzimanje i obrada uspješno proveli. Obrada se provodila u velikim centrima za obradu podata-

ka, koji su naloge primali od državnih službi, s kojima su, u najvećem broju slučajeva bili institucionalno povezani. Uvjeti preuzimanja ovisili su o sudbini tih centara i njihovog osoblja nakon ujedinjenja, pri čemu je najviše teškoća bilo prilikom preuzimanja nosilaca podataka iz onih centara koji su privatizirani. Centri su pri svom radu koristili ESER-računalo, kopiju IBM-ovog računalnog uređaja, što se pokazalo kao olakšavajuća okolnost. Nasuprot tome, problemi koji su se pojavili uglavnom su se odnosili na kakvoću magnetskih vrpca i magnetskih ploča, često korištenje binarnih opisa, specifične postupke sažimanja podataka, kao i upotrebu varijabilnih podataka u bivšem DDR-u.

Kao još jedan od mnogobrojnih priloga temi obrazovanja arhivista, koja se posljednjih godina često susreće u arhivističkoj literaturi, spomenula bih ovdje članak autorske grupe pod vodstvom Volkera Schockenhoffa, Integracija ili izolacija? Kako bi u budućnosti trebala biti organizirana izobrazba arhivista (*Integration oder Isolation? Wie soll die Archivarsausbildung in der Zukunft gestaltet werden*).

U članku W. Laufera, pored kratkog povijesnog pregleda razvoja Zemaljskog arhiva Saara (osnovan 1948. godine), možemo pronaći osnovne podatke o važećem arhivskom zakonu za to područje od 23. rujna 1992. godine, na kraju članka predstavljenog u cjelini.

Relativno kratko razdoblje djelovanja specifične vrste okružnih arhiva u Njemačkoj, kao i nedovoljno korišteno gradivo istih, danas su uglavnom uzrokom nejasnih predodžbi o toj vrsti arhiva. O tom problemu govori J. Sturm u članku pod naslovom "Arhivist okružnih arhiva između ortodoksije i pluralističkih zahtjeva". Na primjeru Okružnog arhiva u Baden Würtembergu, daje kratak opis njihove strukture, nadležnosti i funkcija, a zatim izdvaja specifičnosti koje ih razlikuje od drugih vrsta arhiva, naročito onih državnog karaktera.

Za upoznavanje djelatnosti arhiva biskupija u Njemačkog, značajan prilog predstavlja predavanje H. Ammericha, objavljeno u formi članka pod naslovom "Biskupska povijesna društva i biskupski arhivi". Govoreći o njihovoj uskoj povezanosti, koja je svoju definiciju našla i u jednom od zakona dijecezanskih povijesnih društava, tvrdnju potkrepljuje s nekoliko praktičnih primjera iz pojedinih zemalja Savezne Republike Njemačke.

Drugi dio časopisa donosi pregled najznačajnijih zakonskih odredbi i pravnih propisa za državnu arhivsku službu u Saveznoj Republici Njemačkoj. Ovdje bih spomenula, kao značajniju, Odredbu o pohranjivanju spisa i drugog pisanog gradiva u državi Hessen (br. 4/1997).

Iz pregleda najznačajnijih savjetovanja u Njemačkoj i inozemstvu, te pratećih izvještaja, izdvojila bih zbog aktualnosti središnjih tema, izvještaj s Evropskog savjetovanja o elektronskim zapisima, održanog u Den Haagu (br. 4/1997) i onaj s Me-

đunarodnog arhivskog kongresa održanog u Maastrichtu 1998. s temom "Arhivi na Internetu" (br. 1/1998).

Na kraju, nakon pregleda novije arhivističke literature, s kratkim opisom značajnijih izdanja, slijede različite vijesti o kadrovskim promjenama u okviru različitih arhiva na području Njemačke, zatim nekrolozi i na kraju razne obavijesti.

Ciljana tematska ujednačenost časopisa u smjeru suvremenih kretanja u arhivistici, još je jedan doprinos što ga časopis posljednjih godina daje arhivskoj službi na evropskoj i svjetskoj razini. Više praktičnih primjera iz iskustava njemačkih arhivista na tom području, taj bi prilog za mnoge, a dakako i arhive u Hrvatskoj, učinili još značajnijim.

Snježana Zgorelec

ARCHIVARIA (časopis Društva kanadskih arhivista), br. 42 / jesen 1996.

Kanadski časopis *Archivaria* br. 42/ jesen 1996. predstavljamo izborom člana i temom broja o školovanju arhivista u Kanadi.

Članak Vernea Harrisa, Redefiniranje arhiva u Južnoj Africi: Javni arhivi i društvo u tranziciji (*Redefining Archives in South Africa: Public Archives and Society in Transition*) daje komparativnu sliku arhivske službe u Južnoj Africi od vremena *apartheida* 1948–1990. do vremena najznačajnijih društvenih promjena u razdoblju 1990–1994. te nastoji naznačiti glavne probleme razvoja u budućnosti. Služba državnih arhiva (*State Archives Service – SAS*), ustanovljena ujedinjavanjem arhivskih ustanova nastalih u kolonijama do 1922. godine, nakon dugotrajnog razdoblja *apartheida* u kojemu je bila vezana za rasistički režim, bila je izolirana od svjetskih tokova arhivističke struke, zaokupljena ideologiziranim projektima, vrlo selektivna u prikupljanju "memorije društva", autoritarno i hijerarhijski strukturirana unutar sebe, zatvorena prema korisnicima, ne samo zbog kulturoloških i socioloških razloga, već i zbog vremenskih ograničenja u korištenju gradiva. Promjene koje su uslijedile od 1990. pod popularnim nazivom "Pretorijastrojka", kada je dozvoljeno djelovanje Afričkog Nacionalnog Kongresa, donijele su niz promjena, te otvorile pitanja koja se dijelom odnose na specifičnosti južnoafričkog društva, a dijelom na ona prisutna i u svjetskoj arhivističkoj teoriji i praksi – strah od manipulativne uloge države i novih krajnosti ideološke prirode u koje bi se moglo zapasti, problemi vezani uz bilježenje usmene povijesti u nedostatku pisane, kako uz ograničena sredstva provesti nov ustroj službe, školovati arhiviste, pratiti opći tehnološki razvoj, pogotovo u svezi s elektronskim vođenjem uredskog poslovanja i čuvanja zapisa.

Aktualnu, i širom arhivističkog svijeta zadnjih godina često spominjanu temu o pouzdanosti i autentičnosti elektronskih zapisa, obrađuje članak Wendy Duff, Kako